

HO UTLWISISA PHETOHO YA TLELAEMETE

CLIMATE
JUSTICE
CHARTER
MOVEMENT

PHETOHO YA TLELAEMETE KE ENG?

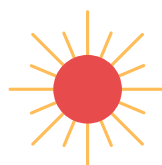
Tlelaemete e bolela diphetoho tsa nakong e telele dibopehong tsa maemo a lehodimo tse amang maphelo a rona letsatsi le letsatsi. Borasaense ba tlelaemete ba fuputsi le ho metha diphetoho tsena. Dipalohare tsa nakong e telele tsa diphetoho ho tsa tikoloho le lewatle di thusa ka ho fumana hore na metjha efe kapa efe e amang tlelaemete e ka bonwa ha nako e ntse e tsamaya. Haeba dipalohare di nkuwa nakong e telele ho lekana (dilemo tse mashome a mabedi kapa e telele ho feta), diphetophetoho tlelaemeteng tse bakwang ke diketsahalo tse jwalo ka El Niño le La Niña di tlameha ho bale tekatekano, e le hore tlelaemete e dule e batla e tsitsitse. Le ha ho le jwalo, haeba metjha ya sistiming e ka fumanwa, re tla tseba haeba ho na le phetoho e kgolo sistiming ya tlelaemete ya lefatshe. Ha tlelaemete e fetohang e ka ba ka lebaka la ditshebetso tsa tlhaho jwalo ka phetoho bongateng ba radieishene ya letsatsi kapa ho phatloheng ha volkhano, ho na le bopaki bo matla ba phetoho ya tlelaemete nakong ya ongwahakgolo le halofo o fetileng (haesale ho tloha qalong ya Phetoho ya Indasteri) ke ka lebaka la tshebediso ya oli, mashala le gase.

AFRIKA E KA BORWA: 'SEOTLWANA SA DITABA' SE KGETHEHILENG MABAPI LE PHETOHO YA TLELAEMETE

Tikoloho ya Afrika e ka Borwa e kotsing e eketsehileng mabapi le phetoho ya tlelaemete papisong le dikarolo tse ding tsa lefatshe, ka mabaka a mararo. Qalong, e tla pepesetswa phetoho ya tlelaemete 'e matla haholwanyane' papisong. Afrika e ka Borwa e futhumetse ka makgetlo a ka bang a mabedi a sekgahla sa lefatshe ka kakaretso nakong ya mashome tse fetileng, mme mehlala ya tlelaemete e bolela hore sebopeho sena sa phuthumalo e ka hodimo ho palohare e tla tswela pele bakeng sa nako e setseng dilemo tse lekgolo. Sa bobedi, ha e na 'bokgoni ba ho thulana le mathata'. Afrika e ka Borwa e bopilwe ka dinaha tse holang tse esong ho ka di ba le disistimi tse rarahaneng haholo tsa taolo ya dikoduwa le inforastraktjha, kapa tjelete ho e sebedisa tsitsisong ya tlelaemete mme meruo ya rona e angwa ha bonolo haholo ke diphetoho tlelaemeteng (diindasteri tsa temo le bohahlaudi). Sa boraro, Afrika e ka Borwa ke tikoloho e ommeng mme futhumetseng e sa rerelwang feela hore e futhumale haholo, empa e tla omella haholwanyane ho feta. Ha tikoloho e ommeng le ho futhumala e omella le ho futhumala ho feta, dikgetho bakeng sa phetoho ya tlelaemete di a fokotseha.

KE DIKAMO DIFE TSA MAEMO A LEHODIMO TSE FETELETSENG TSE KA AMANG AFRIKA BORWA TSE KA LEBELLWANG?

Ka phuthumalo ya lefatshe ya 3°C, keketseho ya dikomello selemong se seng ho ya ho se seng le botelele le bokgafetsa ba metjheso e hodimo di lebeletswe ho ba mahlonoko hoo di ka tlatsetsang ho weng ha bobedi indasteri ya tlhahiso ya poone le dikgomo dikarolong tse kgolo tsa Afrika.

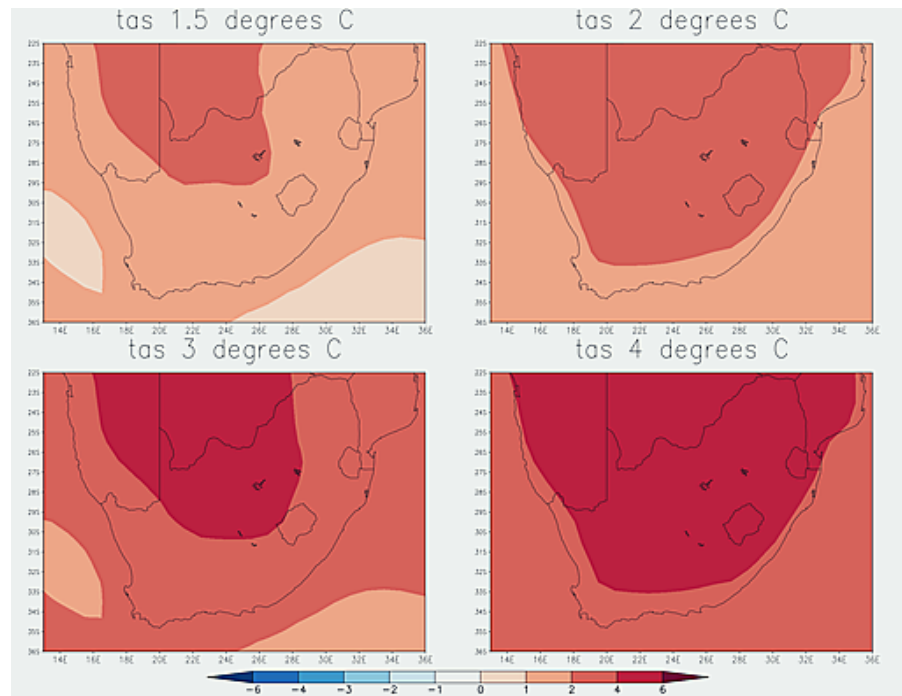

Leha Afrika Borwa e ka ba tikoloho e ommeng le ho feta ka kakaretso tlasa phetoho ya tlelaemete ya kamoso, ho a kgoneha hore diketsahalo tsa pula e ngata haholo di ka etsahala kgafetsa le ho feta tikolohong ena.

"mme mehlala ya tlelaemete e bolela hore sebopeho sena sa phuthumalo e kahodimo ho palohare e tla tswela pele bakeng sa nako e setseng dilemo tse lekgolo"

DITLAMORAO TSA PHETOHO YA TLELAEMETE AFRIKA BORWA

Letoto la dikamo tse bakwang ke diketsahalo tsa maemo a tlelaemete mpe mme di rarahanane ka bothata. Ho etsa mohlala, leha temo e theha karolo e nyane ya tlhahiso ya moruo Afrika Borwa, dikamo tsa tlelaemete tse seng ntle di utluwa ke palo e kgolo ya batho, ka kgiro ya temo, mmoho le ka ditheko tse phahamang tsa dijo le tlala. Mehlala e meng, e kenyeletsang merwallo e bakwang ke dipula e amang setjhaba sa bafutsana se phelang haufi le dinoka.

HO ARABA PHETOHO YA TLELAEMETE

Dikarabelo tsa phetoho ya tlelaemete di kenyeletsa bobedi phokotso le phetolo. Phokotso ke "tharollo e etswang ke batho ho fokotsa mohlodi kapa ho matlafatsa disinki tsa dikgase tse kotsi tikolohong", ha phetolo e le "tshebetso ya tekanyo e etswang ho atametsa kapa ho lekanya ka nnete dikamo tse lebeletsweng tsa phetoho ya tlelaemete." Metjha ya phokotso le phetolo ha e hloke leeme. Di tlameha ho ba mabapi le 'diphetolo' mapatlelong a batho ka bo-mong, diketsong le dipolotiking tsa maphelo a rona. Tjhebisiso e mabapi le ho fetola moralo wa ditshebetso tse etsang hore re ka tsela e kgolo re pepesehele menyetla ya kotsi ya tlelaemete. Mehlala ya diphetolo e ka nna ya kenyeletsa ho fetohela mehloding ya matla e ruilweng ke setjhaba e ntjhafatswang, phihlello e matlafaditsweng ho mesebetsi e tliwang ke tlelaemete le ho aha sistimi ya dijo e ntjha e tsitsisitsweng hodima sistimi e ikemetseng ya dijo.